

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมบ้านนาเสียว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

- 3.1 กลุ่มเป้าหมายการวิจัย
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

3.1.1 กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์เจาะลึก ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จากสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาเสียว หมู่ที่ 1 ต.นาเสียว อ.เมือง จ.ชัยภูมิ จำนวน 15 คน เพื่อเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ประกอบด้วยประธานกลุ่ม 1 คน และสมาชิกกลุ่มทอผ้า 14 คน โดยสมาชิกมีคุณสมบัติดังนี้ มีอายุ 50 ปีขึ้นไป มีประสบการณ์ในการทอผ้าไหมพื้นบ้านครบวงจรอย่างน้อย 10 ปี สามารถถ่ายทอดความรู้การทอผ้าไหมได้ทุกขั้นตอน สืบทอดการทอผ้าจากบรรพบุรุษ และอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านนาเสียว อย่างน้อย 10 ปี

3.1.2 กลุ่มเป้าหมายการประชุมระดมความคิดเห็นและประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อหาแนวทางพัฒนารูปแบบและลวดลายผ้าทออัตลักษณ์บ้านนาเสียว เลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Selection) จากสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาเสียว หมู่ 1 ต.นาเสียว อ.เมือง จ.ชัยภูมิ จำนวน 30 คน โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทอผ้าไหมพื้นบ้านครบวงจรอย่างน้อย 5 ปี สามารถถ่ายทอดความรู้การทอผ้าไหมได้ทุกขั้นตอน อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านนาเสียว อย่างน้อย 10 ปี ซึ่งอาจเป็นบุคคลเดิมกับกลุ่มแรกได้

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ได้แก่

3.2.1 ประเด็นการสัมภาษณ์เจาะลึก ตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้และภูมิปัญญาการทอผ้าไหมพื้นบ้านครบวงจรของชุมชนบ้านนาเสียว เช่น ประวัติความเป็นมาของการทอผ้าของชุมชนบ้านนาเสียว ประวัติความเป็นมาของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาเสียว การสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมพื้นบ้านครบวงจร ลายผ้าโบราณของชุมชน การใช้ผ้าในวิถีชีวิตของชุมชน แนวทางพัฒนารูปแบบและลวดลายผ้าทออัตลักษณ์บ้านนาเสียว ฯลฯ

3.2.2 ประเด็นการประชุมระดมความคิดเห็น เพื่อหาแนวทางพัฒนารูปแบบและลวดลายผ้าทออัตลักษณ์บ้านนาเสียว ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบประชุมระดมความคิดเห็น เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ เช่น แนวทางการศึกษาข้อมูลลายผ้าโบราณของบ้านนาเสียว เช่น ชื่อลาย อายุ การย้อมสี ลักษณะการทอ การใช้ผ้าทอ เป็นต้น ผ้าทออัตลักษณ์บ้านนาเสียวควรมีลักษณะอย่างไร แนวทาง

การพัฒนารูปแบบและลดตายผ้าทออัตลักษณ์บ้านนาเสียว มีวิธีการอย่างไร ซึ่งข้อสรุปแนวทางการพัฒนารูปแบบและลดตายผ้าทออัตลักษณ์บ้านนาเสียวได้นำไปใช้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการในขั้นตอนต่อไป

3.2.3 ประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหาแนวทางพัฒนารูปแบบและลดตายผ้าทออัตลักษณ์บ้านนาเสียว ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหาแนวทางพัฒนารูปแบบและลดตายผ้าทออัตลักษณ์บ้านนาเสียว

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินกิจกรรมการวิจัยภาคสนามที่กลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาเสียว หมู่ 1 ต.นาเสียว อ.เมือง จ.ชัยภูมิ รายละเอียดกิจกรรมการวิจัยดังนี้

3.3.1 การเข้าสู่ชุมชน เป็นการสร้างความคุ้นเคยกับสมาชิกกลุ่มทอผ้าและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน ผู้วิจัยได้เดินทางไปพบปะพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาเสียว นอกจากนี้ยังได้ไปเยี่ยมบ้านของสมาชิกกลุ่มทอผ้าจนครบทุกคน ทำให้ทราบความสามารถและประสบการณ์ของช่างทอผ้าแต่ละคน และได้พบเห็นวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้าของสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาเสียว ทำให้เกิดความคุ้นเคยมากยิ่งขึ้น

3.3.2 การเตรียมความพร้อม ก่อนดำเนินการวิจัย โดยการจัดประชุมร่วมกับสมาชิกกลุ่มทอผ้า และได้เชิญผู้นำชุมชนเข้าร่วมรับฟังการประชุมด้วย จัดประชุม ณ ที่ทำการกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาเสียว หมู่ 1 ต.นาเสียว อ.เมือง จ.ชัยภูมิ ซึ่งเป็นบ้านของประธานกลุ่ม เพื่อชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย กระบวนการวิจัย และวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน

สถานที่เก็บข้อมูลบริบทชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้าไหม ได้แก่ สภาพพื้นที่ของชุมชนบ้านนาเสียวที่เกี่ยวข้องกับการผลิตผ้าไหม แปลงปลูกหม่อน โรงเลี้ยงไหม ที่ตั้งของกลุ่มทอผ้าไหม อุปกรณ์และเครื่องมือการทอผ้าไหม การกระบวนการผลิตผ้าไหมพื้นบ้านครบวงจร และภูมิปัญญาการทอผ้าไหมบ้านนาเสียว ฯลฯ

3.3.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาเสียว จำนวน 15 คน เพื่อศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดเกี่ยวกับการทอผ้าไหมของชุมชนบ้านนาเสียว เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้และภูมิปัญญาการทอผ้าไหมพื้นบ้านครบวงจรของชุมชนบ้านนาเสียว เช่น ประวัติความเป็นมาของการทอผ้าของชุมชนบ้านนาเสียว ประวัติความเป็นมาของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาเสียว การสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมพื้นบ้านครบวงจร ลายผ้าโบราณของชุมชน การใช้ผ้าในวิถีชีวิตของชุมชน และแนวทางการพัฒนารูปแบบและลดตายผ้าทออัตลักษณ์บ้านนาเสียว หลังจากนั้น ได้นำผลการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงเป็นความเรียง แล้วส่งผลการสัมภาษณ์ที่เรียบเรียงแล้วไปให้ผู้ที่ถูกสัมภาษณ์อ่านเพื่อการแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น แล้วจึงนำผลการสัมภาษณ์ที่แก้ไขแล้วมาสังเคราะห์เรียบเรียงเป็นประเด็นในการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางพัฒนารูปแบบและลดตายผ้าทออัตลักษณ์บ้านนาเสียว ต่อไป

3.2.4 การประชุมระดมความคิดเห็น เพื่อหาแนวทางพัฒนารูปแบบและลดตายผ้าทออัตลักษณ์บ้านนาเสียว ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบประเด็นการประชุมระดมความคิดเห็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย เช่น แนวทางการศึกษาข้อมูลลายผ้าโบราณของบ้านนาเสียว เช่น ชื่อลาย อายุ การย้อมสี

ลักษณะการทอ การใช้ผ้าทอ เป็นต้น ผ้าทออัตลักษณ์บ้านนาเสียวควรมีลักษณะอย่างไร แนวทางการพัฒนารูปแบบและลวดลายผ้าทออัตลักษณ์บ้านนาเสียว มีวิธีการอย่างไร

3.3.5 การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการต่อเนื่องจากการประชุมระดมความคิดเห็น มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาเสียว จำนวน 30 คน ณ ที่บ้านของประธานกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาเสียว ซึ่งเป็นที่ทำการกลุ่มทอผ้า มีการระดมผ้าไหมที่มีลวดลายต่างๆ ของสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาเสียวและสมาชิกในชุมชนที่มีผ้าไหมเก็บสะสมไว้ทั้งเก่าและใหม่ เพื่อนำมาจัดกลุ่มลายผ้า ทำประวัติของลายผ้าแต่ละลาย เช่น ชื่อลาย ชื่อผู้ทอ เทคนิคการทอ การได้มา อายุของผ้า สีที่ใช้ย้อมผ้า ลักษณะของผ้า ความหมายของลายผ้า เป็นต้น และทำการถ่ายภาพบันทึกลายผ้าที่นำมาจัดแสดง

ขั้นตอนที่ 2 คัดเลือกผ้าไหมที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไป โดยถือว่าลายผ้าที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป เป็นลายผ้าของบรรพบุรุษของบ้านนาเสียว และถือว่ามีกำเนิดที่ชุมชนบ้านนาเสียว

ขั้นตอนที่ 3 เลือกลายผ้าจากขั้นตอนที่ 2 เพื่อนำมาออกแบบในการสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมบ้านนาเสียว เช่น ลายผ้าที่มีความหมายบ่งบอกถึงบริบทของชุมชนบ้านนาเสียว ลายผ้าที่มีอายุเก่าแก่ที่สุด ลายผ้าที่มีความหมายเป็นมงคล หรือลายผ้าที่มีความสวยงาม เป็นต้น ทั้งนี้ให้สมาชิกกลุ่มทอผ้าเป็นผู้ลงมติร่วมกันในการเลือกลายผ้า

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมบ้านนาเสียว นำลายผ้าที่เลือกจากขั้นตอนที่ 3 มาร่วมกันกำหนดรูปแบบและออกแบบลายผ้า เพื่อเสนอแนวทางการสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมบ้านนาเสียว และให้สมาชิกกลุ่มทอผ้านำไปออกแบบในการทอผ้าไหมอัตลักษณ์บ้านนาเสียวต่อไป

3.3.6 สรุปลงความรู้อะไรและรายงานผลการวิจัย ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและสรุปลงความรู้อัตตามัตตูประสงค์การวิจัย เขียนรายงานการวิจัย และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์ ใช้วิธีวิเคราะห์และตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลในประเด็นต่างๆ และตรวจสอบซ้ำกับผู้ที่ให้ข้อมูลจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว คือถูกต้องและครบถ้วน โดยจะดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลไปพร้อมในระหว่างการเก็บข้อมูล การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) และจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อการสิ้นสุดการเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) การจัดหมวดหมู่ของข้อมูลและจำแนกวิเคราะห์ตามประเด็นคำถามการวิจัย เป็นการวิเคราะห์ตีความหมายของข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม โดยใช้แนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของสูกาญ์ จันทวานิช (2551, 17 - 64) ซึ่งประกอบด้วย การใช้แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์ การตรวจสอบข้อมูล การจดบันทึกและทำดัชนีข้อมูล การทำข้อสรุปชั่วคราว การจัดการข้อมูล และการสร้างข้อสรุปข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์